

Відгук
офіційного опонента на кваліфікаційну наукову працю
Романец Дар'ї Олександрівни:
«Музична драматургія дитячих опер українських композиторів кінця
XX – XXI століть»,
представленої на здобуття ступеня доктора філософії за
спеціальністю 025 – Музичне мистецтво

Дитяча опера – унікальний мистецький феномен. Нажаль, довгий час вона залишалася на периферії гуманітаристики, аналіз зазначеного жанру переважно був поза увагою вітчизняних вчених. Однак цікавість до національної дитячої опери, розкриття особливостей її історичного становлення та трансформації, усвідомлення структурно-діяльнісного призначення дозволяє стверджувати, що це окрема гілка театрального мистецтва. У ній сформувалася власна специфіка, яка проявляється у вирішенні сюжету, своєрідних засобах виразності, виконавській інтерпретації і т.д.

Нині назріла необхідність вивчення вказаної актуальної проблематики. Яскравим прикладом реалізації цього завдання є дисертаційне дослідження Д. Романец «Музична драматургія дитячих опер українських композиторів кінця XX – XXI століть», у якому висувається і обґрунтовується гіпотеза про автономність та значущість даного виду композиторської творчості, його позитивний вплив на розвиток сучасної культури.

Метою праці Дар'я Олександрівна ставить: «визначити особливості музичної драматургії в операх для дітей українських композиторів кінця XX – XXI ст.» (с. 22). Прагнення її реалізувати вимагає довершення низки завдань, серед пріоритетних виділимо декілька: «обґрунтувати теоретико-методологічні засади дослідження музичної драматургії дитячої опери; виокремити різновиди дитячих опер українських композиторів кінця XIX – першої половини XX ст.; виявити особливості музичної драматургії дитячих опер другої половини XX – XXI ст.; типізувати музичну драматургію українських дитячих опер кінця XIX – XXI ст.; визначити типові риси драматургічного розвитку в операх І. Щербакова, Р. Смоляра, Ю. Шевченка» (с. 23).

Логіка студії відповідає внутрішньому змістовому наповненню, вона побудована в русі від загальних історико-теоретичних передумов до індивідуально-творчої практики з ознаками інновацій й евристичними рисами. Композиція дослідження включає вступ, три розділи, вісім підрозділів, висновки. Вже у вступі переконливо формулюються основні параметри роботи. Наприклад такі: «Нині опера для дітей є окремою гілкою музично-театрального мистецтва та однією з найважливіших областей сучасної музики, яка вимагає крім знання загальних законів оперного жанру, ретельного урахування особливостей дитячої психології у сприйнятті музики. Це відокремлює дитячу оперу від опери для дорослих, робить її оригінальним жанром зі своєю специфікою, що стосується сюжетно-фабульної основи, принципів формоутворення, музичної драматургії та унікальної мови» (с. 21). Далі дисертантка не менш влучно вказує на те, що: «Музична драматургія в опері відповідає розвитку сценічних дій, почуттів персонажів у сукупності із музикою, словом, сценічним оформленням. Композитор при написанні опери стає музичним драматургом, який має безліч способів впливати на уяву юного слухача» (с. 21 – 22).

Персоніфікована експлікація драматургічних особливостей опусів для дітей доповнюється порівнянням жанрових форм, що наскрізною лінією проходить крізь більшість аналітичних спостережень Дар'ї Олександрівни. Таким чином конструюється перспективна авторська концепція ядром якої є творення цілісної системи засобів виразності, музично-сценічних прийомів, направлених на розвиток драматичної дії, розкриття художніх образів дитячих опер українських композиторів кінця XX – XXI століть.

Об'єкт, предмет, мета і завдання дисертації Д. Романец спрямовані на вирішення проблем, котрі органічно пов'язані з мистецтвознавством, тому не викликає жодного сумніву її відповідність вимогам спеціальності 025 – Музичне мистецтво.

Головними провідниками до знакових здобутків у досліджуваному жанрі науковицею обґрунтовано вибрано І. Щербакова, Р. Смоляра та Ю. Шевченка.

Завдяки аналізу їх доробку стало можливим: відтворити історичну трансформацію даного виду творчості; виявити загальнодраматичні закони розвитку; осмислити принципи характеристики музичних образів тощо.

Наукова новизна праці в узагальненому вигляді полягає у тому, що представлена робота є першим комплексним дослідженням, яке вивчає музичну драматургію дитячих опер українських композиторів кінця ХХ – ХХІ століть.

Репрезентативною є джерельна база дисертації. Дар'я Олександрівна будує її на опануванні широкого кола літератури (193 найменування). Авторкою досягнений значний спектр студій з теорії жанру, оперної драматургії, методики вивчення оперних творів, історії дитячої музики, педагогіки, творчості композиторів, опрацьовано клавіри й партитури опер, музично-критичні відгуки, рецензії тощо.

Теоретичні пролегомени до предметного змісту роботи, що подані у її *першому розділі*, демонструють особливе місце опери для дітей в сучасному соціокультурному просторі. Розлогий і достатньо глибокий аналіз наукових праць, пов'язаних з проблемою дисертації, дозволив сформувати ґрунтовну теоретико-методологічну основу. Вона опирається на культурологічний, мистецтвознавчий, філософський та ін. підходи, у межах яких використовуються загальнонаукові, конкретноюнаукові, спеціальні методи. Це дозволило Д. Романец інтерпретувати дитячу оперу: «різновидом класичної з тематикою, призначеною для дитячого віку; опус розраховано на професійне виконання або на виконаними силами аматорів, включаючи дітей» (с. 70).

Здобувачкою виявлено характерні ознаки досліджуваного жанру; у хронологічній послідовності узагальнено та систематизовано джерела про музично-сценічні твори; визначено типову систему перших опусів у цій сфері; підсумовано відомості з квестії дитячих опер зарубіжних і українських композиторів другої половини ХХ ст.; окреслено питання, якими займаються сучасні дослідники в зазначеній проблематиці тощо. Вагомою є актуалізація і доповнення експлікації поняття «музична драматургія» дитячої опери. Дар'я Олександрівна тлумачить його як: «логічне втілення сукупності різних

складових: розгортання сюжету, сценічної дії, емоційного стану дійових осіб на основі прийомів тематичного зіставлення, конфлікту з утвердженням ідеї перемоги добра над злом, досягнутої музично-сценічними засобами» (с. 72).

Другий розділ праці розкриває історіографію дитячих опер через осягнення їх музично-драматичних особливостей. Дисертантка подає ретроспективу процесу трансформації драматургії жанру від кінця ХІХ до ХХІ століть. Д. Романец вивчає генезу та еволюцію опери для дітей у різних країнах; опановуючи мистецтвознавчі студії, здійснює періодизацію її розвитку. Прискіплива увага надана осмисленню національної специфіки даного виду композиторської творчості: висвітлюються типи, форми, тематика опусів, музична мова та ін. В результаті ґрунтовного аналізу наукових джерел авторка приходить до висновку, що від появи дитячої опери до сьогодення сформувалося декілька її різновидів, які містять: «фольклорний сюжет і фольклорну музичну основу; літературно-казковий сюжет і авторську музику з опорою на фольклорні джерела; літературно-казковий сюжет з оригінальною авторською музикою; оригінальний авторський сюжет з оригінальною авторською музикою» (с. 136).

Третій розділ дисертації – центральний, він сприймається ілюстрацією провідних теоретичних положень. У ньому досліджуються драматургічні риси опер для дітей сучасних українських композиторів. Відповідно до поставлених мети і завдань Д. Романец розглядає знакові, на її думку, опуси І. Щербакова «Пастка для Відьми», Р. Смоляра «Червона Шапочка» та Ю. Шевченка «Король Дроздобород». Представлені зразки демонструють використання митцями конфліктної драматургії, контрастне зіставлення образів, активний поступ сюжетної фабули, доволі камерні масштаби, наявність ігрових та танцювальних дивертисментів, розмовних діалогів, повторюваність сценічних ситуацій тощо.

Особливе наукове значення має виділення дисертанткою загальнодраматичних законів дитячих опер з відповідними етапами еволюції: експозиція, зав'язка, розвиток, кульмінація, розв'язка. Дар'я Олександрівна доводить думку: «музична драматургія реалізується у характеристиці музичних

образів за принципами схожості та контрасту, повторності музичному матеріалу. Для дитячих опер українських композиторів характерна контрастна музична драматургія при зіставленні образів, сцен, засобів музичної виразності» (с. 182).

Узагальнюючи аналіз дисертації, відзначимо, що її текст презентує завершену студію. Вона підсумовує фундаментальні музикознавчі напрацювання, категоріальні інновації, які мають перспективи для подальшого вивчення.

Позитивно оцінюючи вибір теми дисертації, структуру, зміст, рівень висвітлення різних аспектів досліджуваної мистецтвознавчої проблеми, локальні та загальні висновки, вважаємо за потрібне виразити критичне зауваження та поставити запитання уточнюючого характеру:

1. У тексті роботи наведено занадто багато посилань на музикознавчі праці. Вважаємо, що їх можна було б скоротити, надавши перевагу власним висловлюванням дисертантки.

2. Творчість яких західноєвропейських та українських композиторів, окрім представлених у дослідженні, на Вашу думку, варто згадати як приклад неординарної інтерпретації жанру дитячої опери в XXI столітті?

3. У третьому розділі Ви аналізуєте опуси І. Щербакова, Р. Смоляра та Ю. Шевченка як найяскравіші зразки дитячої опери сучасних українських композиторів. Якими критеріями Ви керувалися при виборі саме цих творів?

Проте, цілком закономірно, що сформувані запитання та зауваження не впливають на загальне позитивне враження від дисертації, вони викликані значним інтересом до представленої студії. Авторці вдалося реалізувати мету і завдання праці, переконливо відобразити їх у висновках. Матеріали кваліфікаційної роботи можуть використовуватись у навчальній практиці ЗВО, при виконавській інтерпретації оперних опусів, а також в аналізі творів досліджуваного жанру українських та зарубіжних композиторів. Зважаючи на інформативність розвідки, ґрунтовність та розмаїття залученого матеріалу, бажано видати її як окрему монографію.

Публікації за темою дослідження в спеціалізованих виданнях відповідають змісту дисертації, ґрунтовно відображають її основні положення. Робота створює вагоме методологічне підґрунття для подальшого осягнення дитячої опери.

Підсумовуючи опонентський відгук зазначимо, що повнота та послідовність у розкритті теми, новизна, ґрунтовність джерельної бази, цілеспрямованість загальної логіки, чіткість теоретичного призначення кожного розділу й підрозділу дають підстави вважати кваліфікаційну наукову працю Д. Романец «Музична драматургія дитячих опер українських композиторів кінця ХХ – ХХІ століть» самостійною, завершеною студією. Робота відповідає вимогам МОН України до даного виду досліджень, а його авторка Романец Дар'я Олександрівна заслуговує присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 025 – Музичне мистецтво.

Офіційний опонент:

кандидат мистецтвознавства, доцент,
доцент кафедри теорії і методики
музичної освіти
Мукачівського державного університету

Підпис засвідчую
(вчений секретар МОН)

Л. М. Микуланинець

О.О. Королович